

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПОЛЩУК КИРИЛО МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 821.161.2 – 2.09

**ПОЕТИКА ІВАНА ТОБІЛЕВИЧА (КАРПЕНКА-КАРОГО):
СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ**

10.01.01 – українська література

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Бердянськ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі української літератури Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
КЛОЧЕК Григорій Дмитрович,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри української літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
ВІРЧЕНКО Тетяна Ігорівна,
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ
«Криворізький національний університет»,
професор кафедри української та світової літератур;

кандидат філологічних наук, доцент
ШКОЛА Валентина Миколаївна,
Бердянський державний педагогічний університет,
доцент кафедри української літератури та
компаративістики.

Захист відбудеться «28» жовтня 2016 р. о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 18.092.02 у Бердянському державному педагогічному університеті за адресою: 71112, м. Бердянськ, вул. Шмідта, 4, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Бердянського державного педагогічного університету (71112, м. Бердянськ, вул. Шмідта, 4).

Автореферат розісланий « » вересня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. О. Александрова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Інтерес до феномену театру корифеїв, судячи з активності науковців усіх часів, ніколи не згасав. Це зумовлено тим, що українська драматургія та театр кінця XIX – початку XX століття вперше вийшли на професійний рівень, заявивши про себе плеядою талановитих театральних діячів та драматургів, створивши високохудожні драматичні твори, які вже витримали випробування часом і стали літературною класикою.

Розглядати творчість І. Тобілевича поза театром корифеїв неможливо. Цьому феномену української культури межі XIX – XX століть присвячено велику кількість розвідок. Щоб зрозуміти театр корифеїв зсередини, його роль в українській культурі та суспільстві, варто розглянути низку мемуарів, серед яких особливо важливими є «По шляху життя» П. Саксаганського, «Мої театральні згадки» М. Садовського, «Мої стежки і зустрічі» С. Тобілевич, збірники спогадів, наприклад «Спогади про Івана Карпенка-Карого», листування, що опубліковане в академічних зібраннях творів І. Тобілевича і М. Кропивницького та в окремих публікаціях. Цей матеріал дає досить цілісне уявлення про театр корифеїв як мистецьке явище.

Але все ж відзначимо, що драматургія І. Тобілевича, яка традиційно вписується в контекст театру корифеїв (і значно рідше у європейську драму кінця XIX – початку XX століття), є окремим мистецьким феноменом, що зумовлено рівнем її художності та естетичного впливу на читача. Доречно здійснювати аналіз п'єс І. Тобілевича за часом їх написання, звертаючи увагу на особливості стилю, який притаманний драматургові на тому чи іншому етапі його творчості (умовно можна поділити творчість драматурга на ранню (етнографічно-побутову) та пізню, яка засвідчує наближення автора до реалістично-психологічної драми). Це дозволяє простежити прогресування не лише на рівні ідей та проблем, а й на рівні еволюції майстерності драматурга.

Мистецтво драматургії І. Тобілевича досліджували О. Бабенко, О. Борщаговський, С. Бронза, Л. Дем'янівська, С. Єфремов, В. Івашків, П. Киричок, Н. Малютіна, Я. Мамонтов, З. Мороз, А. Новиков, Т. Оладько, Л. Павлішена, Л. Стеценко, І. Франко, О. Цибаньова, Л. Чернікова, Б. Шнайдер та інші. Їх дослідження складають значну частину дискурсу, котрий стосується драматургічної майстерності автора та української драматургії кінця XIX – початку XX століття.

На даний час визріла потреба розглядати поетику драматурга сконцентровано, із застосуванням новітніх дослідницьких технологій, що сформувалися на базі системного підходу та багатьох сучасних (переважно закордонних) напрацювань, які стосуються особливостей творення п'єс та кіносценаріїв (наприклад, Л. Егрі «Мистецтво драматургії», Р. Маккі «Історія на мільйон доларів: Майстер-клас для сценаристів, письменників і не тільки» та

інші). Прагматичне спрямування таких праць зовсім не заперечує їх здобутків в осмисленні драматургічної майстерності. Навпаки, їх інтенсивний інтерес до творчих технологій, на яких вибудовуються успішні в художньому плані п'єси, дають нові можливості для осмислення «секретів» драматургічного мистецтва.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою дослідницьких проблем кафедри української літератури Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, науковими пріоритетами якої є сучасне наукове дослідження класичної літератури та розробка проблеми «Українська література в школі як націотворчий чинник» (державний реєстраційний номер 0198U007566), а також держбюджетної теми «Системологічна теорія літературного твору та методологія його аналізу з рецептивних позицій» (держреєстрація № 0113U001736), що розроблялася на кафедрі протягом 2013–2015 років. Тему узгоджено і затверджено на засіданні вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 8 від 29.02.2016 р.).

Мета дослідження полягає в системному осмисленні драматургічної майстерності І. Тобілевича і потребує виконання таких **завдань**:

- сформулювати методологічні засади системного підходу до вивчення поезики І. Тобілевича; розглянути наявний на даний момент літературознавчий дискурс в осмисленні драматургічної майстерності І. Тобілевича, зосередивши свою увагу як на прижиттєвій критиці, так і на наступних дослідженнях.
- окреслити поняття метапоетики та метапоетичного дискурсу, визначити основний термінологічний апарат метапоетики;
- дослідити системотворчі чинники поезики І. Тобілевича;
- проаналізувати систему виражальних прийомів драматурга, проаналізувавши мистецтво творення характерів, психологізму, особливості драматургічної мови, композицію, майстерність діалогів, монологів, полілогів, авторських ремарок.

Об'єктом дослідження є драматургічні твори І. Тобілевича. Головним чином увага зосереджена на п'єсах «Бурлака», «Безталанна», «Хазяїн», «Сто тисяч», «Гандзя», «Суєта», «Житейське море».

Предмет дисертації – структурно-цілісна організація п'єс І. Тобілевича.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці українських та закордонних науковців, теоретиків театральної справи та теорії драматургії: Д. Аля, Т. Вірченко, Л. Еґрі, Р. Маккі, Д. Стайна, К. Станіславського, О. Чиркова та ін.; дослідників системності літературного твору та синергії: І. Блауберга, О. Вознюка, В. Губанова, І. Євіна, Г. Клочка, Ю. Лотмана, О. Семенець, Г. Хакена, Е. Юдіна та ін.

Основний метод дослідження – системний аналіз. Методи системного підходу застосовані у дослідженні майстерності драматургії І. Тобілевича, зокрема

через аналіз системотворчого чинника, який формує п'єсу в цілісність. Серед інших методів – традиційно-філологічний аналіз, рецептивна поетика, котра моделює процес сприймання реципієнтом художнього тексту.

Теоретичне значення роботи полягає у розробці теоретичних основ (системного підходу до вивчення мистецтва драматургії; сутності та структури поняття метапоетики на прикладі метапоетики І. Тобілевича), що може слугувати основою для подібних подальших досліджень. Також окреслено термінологічний апарат аналізу мистецтва драматургії з позиції цілісності та системного підходу.

Практичне значення отриманих результатів. Результати роботи збагачують уявлення про драматургічну майстерність І. Тобілевича. Дослідження може стати підґрунтям для подальших вивчень майстерності драматургії І. Тобілевича з позиції системного підходу, для досліджень індивідуальної метапоетики інших митців. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для розробки курсів теорії літератури, української літератури другої половини ХІХ століття, спецкурсів та спецсеінарів, підготовки посібників, підручників, при написанні студентських курсових, дипломних, магістерських робіт.

Наукова новизна та особистий внесок автора полягає у тому, що:

- на методологічних принципах системного аналізу досліджено драматургічну майстерність І. Тобілевича;
- виокремлено та системно досліджено метапоетику І. Тобілевича;
- виділено в окреме дослідження та вивчено прижиттєву критику на твори І. Тобілевича.

Апробація матеріалів. Основні положення дисертаційного дослідження обговорено на засіданнях кафедри української літератури КДПУ ім. В. Винниченка, у доповідях на обласній науково-практичній історико-краєзнавчій конференції «Кіровоградщина: історія та сучасність» (Кіровоград, 8 жовтня 2015 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми літературознавчої термінології» (Рівне, 15–16 жовтня 2015 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 10–11 листопада 2015 р.), міжнародній науковій конференції «Художні модули хронотопу в культурно-мистецькому дискурсі» (Мелітополь, 25–27 травня 2016 р.); дистанційних конференціях «Сучасна філологія: теорія і практика» (Київ, 20–21 березня 2015 р.) та «Українська література як художній феномен» (Луцьк, 26 червня 2015 р.).

Публікації. Матеріали за результатами дослідження викладено в 15 статтях, 8 із яких у фахових виданнях.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який нараховує 207 позицій. Загальний обсяг дослідження – 205 сторінок, із яких – 182 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт та предмет аналізу, мету дослідження та завдання, що впливають із мети, окреслено наукову новизну, практичне застосування результатів та особистий внесок автора в проблему, зазначено теоретико-методологічну основу дослідження, подано відомості про апробацію результатів та публікацію праць у наукових виданнях.

Перший розділ дисертації **«Методологічні засади вивчення поезики драматургічних творів І. Тобілевича»** містить в собі огляд літературознавчого дискурсу з окресленої проблеми та методологічні й теоретичні основи дослідження.

У підрозділі 1.1 *«Літературознавчий дискурс осмислення драматургії І. Тобілевича (аспект методологічних підходів та естетичного поцінування)»* представлено огляд літературно-критичних праць, у яких досліджувалася майстерність драматургії І. Тобілевича. Створено умовну класифікацію – від критики сучасної драматургії до досліджень здійснюваних у наш час. Прижиттєва критика складається із епізодичних літературно-критичних відгуків на публікації п'єс драматурга та з театральних рецензій на постановки за його текстами. Значна частина із них – це рецензії одеських театральних критиків та петербурзького критика О. Суворіна. У перших літературознавчих дослідженнях творчості драматурга закладено основи та провідні тези усіх подальших досліджень, які є певним продовженням та конкретизацією окреслених дослідниками характеристик драматургічної майстерності автора. Напряму, у якому творчість І. Тобілевича досліджувалася у наступні роки визначив І. Франко, відзначивши такі характеристики творчості драматурга, як мистецька довершеність, глибина тем, майстерне освоєння життєвого матеріалу.

На сучасному етапі з'явилася низка статей, нарисів та монографій, у яких об'єктом стають різні аспекти драматургічної майстерності І. Тобілевича: поезика історичної драматургії, елементи трагікомедії, поезика комедійності, жанрові особливості тощо. Усі вони значно збагачують та розширюють літературознавчий дискурс, що склався навколо творчості драматурга.

У підрозділі 1.2 *«Поняття «драматургічність» як термін на позначення специфіки поезики драматургічного твору»* здійснено спробу окреслити та ввести в активний науковий вжиток поняття «драматургічність» як термін, що позначає специфічність поезики драматургічного твору. Драматургічність зустрічається у багатьох дослідженнях та виступає у різних сполученнях (драматургічність поезії, драматургічність образу, драматургічність дії тощо), але досі не зроблено спроб визначити змістову сутність цього поняття. Простеживши функціонування драматургічності у науковому дискурсі, можемо стверджувати, що цей термін використовуються щодо будь-яких недраматичних текстів, або несловесних видів мистецтва, які мають риси притаманні драматургії у побудові,

насамперед, конфлікту. Драматургічність – це система виражальних засобів драматургії як виду мистецтва. Таким чином, дослідити драматургічність фактично означає зрозуміти драматургічну майстерність автора. Окреслені риси драматургічної майстерності, разом із загальними критеріями художності, є основою для аналізу поетики драматургії І. Тобілевича.

Підрозділ 1.3 *«Метапоетика І. Тобілевича: особливості творчої лабораторії»* присвячено аналізу поняття «метапоетика» та власній метапоетиці І. Тобілевича. Одна із пропущених ланок у дослідженні майстерності драматурга – метапоетика – вислови митця про мистецтво, авторська самоінтерпретація, яскраво представлена у творчості І. Тобілевича у експліцитному та імпліцитному метапоетичному тексті (статтях, рецензіях, листах, творах), метаметапоетичному тексті (вислови сучасників про творчість драматурга, місце її у контексті епохи). Окреслення змісту та визначення структури терміну метапоетика, а також структурування метапоетики І. Тобілевича – є першим кроком у системному дослідженні індивідуальної поетики драматурга. Отримані результати є цінним базовим матеріалом для системного вивчення майстерності письменника, його творчих принципів, особливостей художнього мислення, тобто всього того, що у своїй сукупності складає системотворчий чинник його творчості.

У підрозділі 1.3.1 *«Поняття метапоетики та метапоетичного дискурсу»* окреслено теоретичні засади метапоетики, виокремлено поняття метатексту, метапоетичного тексту та метапоетичного дискурсу. Значний внесок у розвиток теорії метапоетики зробили науковці Ставропольського державного університету, які окреслили термінологічний апарат та опублікували понад три десятки ґрунтовних наукових праць. Представники ставропольської школи розглядають метапоетику із лінгвістичного та літературознавчого погляду, відзначаючи, що метапоетика є самостійним та синкретичним науковим знанням, в основі якого поєднано філософію, науку та творчість. Ключовими є поняття метапоетичного тексту та метатексту, які мають спільну рису – вони є носіями метапоетичної інформації. Метапоетичний текст – поняття широке, яке містить у собі розгорнуту інформацію (наприклад, статті митця про мистецтво), а метатекст – вужче, адже є імпліцитним метапоетичним текстом, який містить цю інформацію у самому тексті (власне текст художнього твору). Поняття метапоетичного дискурсу об'єднує усі інші поняття (метатексту, метапоетичного тексту).

Теоретичні засади на практиці простежено в підрозділі 1.3.2 *«Особливості драматургічного мислення і творча лабораторія митця»*. Проаналізовано у метапоетичних текстах авторські рефлексії стосовно власної творчості, творчості колег по перу і сцені, драматургічного та театрального мистецтва.

Проаналізовано авторські рефлексії стосовно оцінки власної творчості, а також погляди на творчість інших митців; погляди на драматургічне мистецтво; погляди на театральне мистецтво (театрознавчі питання, стан сучасної театральної

справи). Вивчення метапоетики І. Тобілевича дає ясний та глибокий погляд на художнє мислення письменника та його майстерність.

Серед творчих принципів І. Тобілевича виділено такі: заглиблення у процес роботи; розуміння цілісності та системності літературного твору; приділення значної уваги характерам та конфліктам у драматургічному творі; вимогливість до себе. Однією із ключових проблем, яку порушував І. Тобілевич, була проблема театру і театральної справи. Головними проблемами сучасної йому драматургії і театру І. Тобілевич вважав цензурні утиски української театральної справи, що призводило до однобічності та банальності української драматургії, через що автори мусили створювати змістовно пласкі твори замість того, щоб зображувати реальне життя з усіма його хибами і вадами. Свою позицію драматург виклав у «Записці до з'їзду сценічних діячів», яка є одним із найбільш цінних джерел метапоетичної інформації.

Вивчення метапоетики дозволяє поглянути на природу творчості митця, а також на художнє мислення драматурга, а отже, є вельми важливим джерелом дослідження індивідуальної поетики автора. У метапоетичному дискурсі І. Тобілевич торкається питання власних драматургічних прийомів та творчих принципів. Митець осмислює драматургічний текст як систему, а також торкається питання драматичного конфлікту, цілісності, композиції. Залучення отриманої метапоетичної інформації до дослідження поетики драматургії І. Тобілевича дає можливість зрозуміти, у якому ключі найоптимальніше варто розглядати поетику його творів.

Другий розділ **«Цілісна організація та системотворчі чинники драматургічних творів: теорія і практика»** присвячено системно-цілісній організації твору та системотворчим чинникам драматургічних текстів І. Тобілевича. На прикладі п'єс драматурга простежено як виражальні елементи художнього твору об'єднуються у систему, створюючи при цьому синергетичний ефект. Значну увагу приділено дослідженню функції системотворчого чинника у побудові конфлікту та характерів в драматургії І. Тобілевича.

У підрозділ 2.1 *«Системно-цілісна організація драматургічного твору»* розглянуто системно-цілісну організацію літературного твору та чинники, завдяки яким утворюється художня система. Зосереджено увагу на питанні синергії драматургічного твору, взаємодії компонентів та виражальних засобів – одними із головних (з погляду системного аналізу) критеріїв художності.

Із поняттям «система художнього твору» тісно пов'язані поняття «цілісність», «гармонія», «органічність», «оптимальна організація». У добре організованому літературному творі кожний елемент, кожний прийом і навіть кожне слово перебувають на своєму місці. Оптимальна організація також пов'язана із поняттям міри. Обираючи певні художні засоби, митець не лише відсіює непотрібні та лишає з багатьох варіантів єдині можливі рішення, а ще й

відповідає за їх кількісну та якісну наповненість. Надмір або недостатність чогось призводять до того, що твір не може функціонувати як система.

Системно-цілісна організація драматургічного твору відбувається за допомогою певних системотворчих чинників. Одним із головних системотворчих чинників драматургічного твору є його головна ідейно-художня установка, на досягнення якої «працює» весь твір. Дослідження системотворчого чинника, кореляції елементів та компонентів драматургічного твору, їх функціональність стосовно системотворчого чинника дозволяє побачити драматургічний твір як цілісно організовану систему.

Підрозділ 2.2 *«Головні ідейно-художні установки у п'єсах І. Тобілевича»* присвячено пошуку та аналізу системотворчого чинника у творах І. Тобілевича, встановлено його взаємодію з різними елементами твору.

Зокрема у підрозділі 2.2.1 *«Поетика титулу в п'єсах І. Тобілевича. Зв'язок титулу зі системотворчим чинником»* проаналізовано заголовки п'єс І. Тобілевича з позиції їх системотворчої функції. Титул займає особливе місце у композиційній структурі літературного твору, є фактично одним із суттєвих елементів композиції із різноманітністю функцій та семантичною складністю. Поетика заголовків не лише тісно пов'язана із поняттям композиції, поняттям системно-цілісної організації драматургічного твору, а й із системотворчим чинником – головною ідейно-художньою установкою. Пояснюється це тим, що в заголовку може міститися фактично ключ до розуміння головної ідеї твору. В окремих випадках чинник, який організовує систему драматургічного твору, може бути сформульований у заголовку. Титул твору «вбирає» в себе художню ідею, а отже відображає системотворчий чинник.

Варіації назв творів І. Тобілевича засвідчують такі факти: по-перше, сприймання п'єси досить часто змінюється від зміни титулу, по-друге, демонструють творчі пошуки драматурга, який в умовах жорстокої цензури намагається проштотувати свої ідеї, вийти із постійних повторень заїжджених побутових тем та положень; по-третє, як титул п'єси впливає на її системотворчий фактор – головну ідейно-художню установку.

У підрозділі 2.2.3 *«Системотворча функція головної ідейно-художньої установки в драматургії І. Тобілевича»* проаналізовано головні творчо-художні установки драматурга як системотворчі чинники. Системний аналіз літературного твору покликаний на пошук системотворчого чинника, а також доведення функціонування системи літературного твору через дослідження взаємодії усіх елементів між собою та аналізу їх функціональності стосовно головної ідейно-художньої установки. На прикладі аналізу п'єс І. Тобілевича, здійсненого на методологічних принципах системного підходу, простежено, яким чином елементи художнього твору об'єднуються в систему.

Системотворчий чинник п'єси «Хазяїн» був сформульований самим драматургом в одному з листів. Задумом автора було показати «стягання заради

стягання», тобто збагачення метою якого є лише збагачення. На основі однієї дії із п'єси «Хазяїн» простежено проникнення головної ідейно-художньої установки в кожен частину п'єси. Такий аналіз дозволяє дослідити архітектуру й цілісність дій та окремих сцен, їх компонування та ритміку, дає змогу зрозуміти як найменший елемент твору працює на досягнення головної мети – вираження головного художнього смислу.

У першій дії «Хазяїна» простежено реалізацію творчого задуму автора (показати збагачення без іншої мети) та «посилання» смислів до реципієнта у зав'язці твору. У цьому уривку відзначено стрункність дії, відсутність випадкових елементів, дійових осіб, які б не сприяли глибшій розробці теми, розкриттю характеру Пузиря. У свою чергу ідейно-художня установка виконує свою системотворчу функцію, проникає чи не в кожен діалог та монолог, що простежено у наступному розділі.

Важче однозначно сформулювати системотворчий чинник у пізніх п'єсах І. Тобілевича, особливо це стосується «Суєти» та «Житейського моря». Складність полягає в тому, що «Суєта» складається із епізодів (картин), які можна цілком розглядати як окремі, що пов'язані головними героями – родиною Барильченків. Кожним епізодом, монологом або діалогом автор «посилає» реципієнтові певний енергетичний смисловий імпульс, а через те цей смисл стає певною мірою системотворчим для окремої сцени. «Житейське море» має потужний підтекстовий пласт, через що зовнішній конфлікт не виразний, а внутрішній конфлікт Івана Барильченка побудований на зіткненні чистої сімейної моралі та аморальності артистичного життя. Цілісність кожної з цих п'єс формують не лише головні ідейно-художні установки, а й авторський стиль, що зумовлює вибір прийомів та засобів, за допомогою яких побудований драматургічний твір.

У підрозділі 2.3 «Характер як рушійна сила конфлікту» розкриваються особливості художніх характерів п'єс І. Тобілевича та їх взаємодія із конфліктами у творах. Проаналізовано характери у драматичних творах І. Тобілевича, як одну із головних сил, яка рухає драматичний конфлікт. Серед найбільш визначальних особливостей драматургічного твору є, беззаперечно, конфлікт. Він є рушійною силою дії, генерує драматичний рух, веде до розв'язки, яка демонструє глядачам або читачам головний задум драматурга – у нашому розумінні головну ідейно-художню установку, яка є системотворчим чинником. Зважаючи на те, що конфлікт – це боротьба протиріч, характер і конфлікт розглядаються як майже невід'ємні, синергетично взаємодіючі складові, адже без яскравих характерів немає конфлікту, а без конфлікту неможливе виразне проявлення характерів.

Окрім основного конфлікту, тобто серцевини п'єси, можуть виникати мікроконфлікти – між окремим персонажами або групами персонажів. Мікроконфлікти значно увиразнюють головний конфлікт твору, поглиблюють його, розкривають розроблені драматургом характери. У добре організованому та цілісному драматичному творі має бути майстерно вибудований конфлікт. По-

перше, він не може «провисати» у будь-якому місці, по-друге, має бути максимально гострим, аби цієї гостроти, яка тримає увагу реципієнта, вистачило до кінця п'єси. Окрім того, усі мікроконфлікти у творі мають бути підпорядковані головному конфліктові, як і всі невеликі ідеї та епізоди підпорядковуються головній ідеї твору.

У п'єсі І. Тобілевича «Безталанна» саме запальні характери Гната і Варки призводять до усіх ключових подій у творі. Провідною рисою характеру мільйонера Пузиря («Хазяїн») є його прагнення до наживи, і саме ця особливість його характеру створює та розвиває колізію твору, призводить до розв'язки. Протягом усієї п'єси характер головного героя не зазнає змін, хоча в окремих епізодах можна простежити деградацію – із багатого землевласника, який, вочевидь, був гарним господарником, він перетворюється на хапугу, якому гроші затьмарили світ. Цю деградацію І. Тобілевич показує в багатьох ситуаціях, які відзначаються комічністю. Це, певною мірою, окрім сміху, створює відчуття абсурду, що особливо яскраво простежується в епізоді, який веде до загибелі головного героя та виглядає досить безглуздою – погнавшись за гусьми Пузир падає і пошкоджує внутрішні органи, що і стає причиною його смерті.

Третій розділ «**Техне**» п'єси: **на шляху до нової драми**» присвячено дослідженню драматургічній майстерності І. Тобілевича через аналіз композиційної будови, цілісності дій та яв, особливостей ремарок, афористичності, функції монологів, діалогів, полілогів, підтекстового психологізму. Усе це вписане у систему координат «нової драми», яка виникла на зламі ХІХ та ХХ століть, і на шляху до якої перебувала творчість драматурга. У розділі аналізуються функції прийомів, які різним способом генерують художній зміст драматургічних творів І. Тобілевича.

У підрозділі 3.1. «*Європейська драма кінця ХІХ – початку ХХ століття: закономірності переходу до модернізму*» окреслено основні тенденції та риси «нової драми» та простежено літературознавчий дискурс, у якому драматургія І. Тобілевича осмислюється як перехідна, тобто така, що знаходиться між реалістичною та модерною драмами.

Основною тенденцією «нової драми» називають прагнення до достовірного зображення та правдивого показу внутрішнього світу, соціальних та побутових особливостей життя персонажів. Велику роль у цьому відіграє внутрішній психологізм та підтекст. Характерним для модерної драми є внутрішній конфлікт, який стає центром дії, і виникає через неможливість розв'язання зовнішнього конфлікту. У деяких випадках зовнішній конфлікт відходить на другий план, а на передній висувається внутрішній, переважно ідейний. Відкритий фінал створює ефект продовження п'єси, але тепер автором виступає реципієнт, який по закінченню основної дії сам для себе вибудовує кінцівку твору. Це породжує дискусії навколо п'єси, що в свою чергу веде до великої кількості інтерпретацій.

Дослідники сходяться на думці, що І. Тобілевич у своїй творчості відходить від романтично-побутової драми, передчуває новий психологічний модерний театр, адже його драматургія початку ХХ століття відзначається рядом рис притаманних «новій драмі». Усю його творчість традиційно відносять до перехідного явища в українській драматургії, яка стала підґрунтям до появи модерних драм.

Специфіку композиційної побудови п'єс І. Тобілевича визначено в підрозділі 3.2 «*Архітектоніка драматургічного твору*». Композиційна побудова літературного твору тісно пов'язана із поняттям оптимальної організації та компонуванням художніх елементів. Кожен із елементів твору (дія, сцена, ява, окремо взятий діалог, полілог чи монолог) містить в собі фактор, який організовує твір в системну цілісність. Дослідивши всі елементи архітектоніки драматургічного твору, можна зрозуміти твір як цілісну систему, що складається з окремих компонентів, у свою чергу, кожен з яких має власне розташування і виконує свою визначену автором функцію.

У переважній більшості п'єси І. Тобілевича складаються із 5-ти дій. Такий поділ має на меті не лише закінчити певний уривок п'єси аби змінити декорації, а ще й логічно закінчити мікроконфлікт, який розв'язався в дії. Особливу композиційну будову має п'єса «Суєта». Кожна дія твору є цілісною завершеною «картиною», а четверта дія виступає одночасно епілогом до «Суєти» та прологом до «Житейського моря», що ще більше увиразнює зв'язок між двома частинами діалогії. Кожен із композиційних елементів займає своє місце в системі літературного твору, виконуючи власну функцію, яка, в свою чергу, сприяє реалізації головної ідейно-художньої установки автора.

Кожен із елементів розглядається з позиції системно-цілісної організації, тобто його розташування в загальній системі твору, його функціональності та оптимальності.

У підрозділі 3.3 «*Майстерність діалогів та монологів: підтекстовий психологізм*» основну увагу зосереджено на інформаційній щільності монологів, діалогів та полілогів, яка є однією із ознак майстерності драматичного твору.

Помітне місце підтекстові смисли у творчості І. Тобілевича займають у п'єсах «Суєта» та «Житейське море», надаючи їм глибини та напруженості. Говорячи про підтекстові смисли «Хазяїна», слід зауважити, що сміх у цих драмах не є сміхом заради сміху, адже за комічними ситуаціями ховаються серйозні, подекуди навіть трагічні, події. Смерть Пузиря в «Хазяїні», самогубство Зозулі, який не витримав ганьби через наклеп, і менш трагічні події – розорення та притягнення до слідства землевласників, у тому числі й Пузиря, повстання робітників у Мануйлівці – усе наближає комедію до трагікомедії.

На прикладі проаналізованих діалогів та підтекстових смислів закладених у них можемо говорити про цілісність та вичерпність тем не лише окремо взятих дій або яв, а й окремих сцен та діалогів, які формують цілісну картину

драматургічного твору, у якому кожна частина працює задля досягнення головної мети – донесення до реципієнта головної ідеї твору.

Важливе значення для сюжету та розкриття характерів має монолог. Окрім інформування читача про події, що лежать поза дією, головною функцією монологічного мовлення є зображення переживань дійових осіб, висловлення їх істинних думок, почуттів, мотивів. Можемо говорити про те, що монологи у п'єсах І. Тобілевича виконують різні функції, найбільш помітною з яких є інформативна. Також за допомогою монологів розповідається про події, які знаходяться поза дією, а відтак монологи нерідко є ретроспективними, повідомляють передісторію сюжету п'єси. У монологах міститься значно більше інформації, ніж у діалогах, а від того вони не пришвидшують розвиток сюжету, а надають п'єсі глибини, будучи показником внутрішнього конфлікту героїв.

Об'єктом уваги підрозділу 3.4 «*Особливості та функції ремарок*» є особливості авторських ремарок. У драматургії І. Тобілевича цей структурний елемент займає особливе місце. У переважній більшості драматургічних творів ремарка виконує технічно-службову функцію, але часто може бути важливим елементом твору, перетворюючись із допоміжної складової на одну з визначальних. У «новій драмі» за допомогою таких ремарок, як «мовчить», «пауза», «тиша» твориться підтекст. – одна із провідних ознак модерної драми. Досить часто у ремарках зустрічаються символи, які є вельми важливими для розуміння певного епізоду або усього твору в цілому.

Серед особливостей ремарок драматурга відзначаємо їх високий ступінь деталізації, зокрема в описах інтер'єрів селянських хат та помешкань козаків. Кожна із деталей інтер'єру відіграє сюжетну роль, допомагає розкрити соціальний статус персонажів. Зазначимо, що І. Тобілевич у ремарках-описах доволі часто деталізує зовнішній вигляд героїв у випадках, коли це необхідно для сюжету. Помітне місце в п'єсах драматурга займають розгорнуті ремарки-сцени, поширені метафорами, порівняннями, фразеологізмами.

У підрозділ 3.4 «*Афористичність драматургічної мови*» розкриваються особливості драматургічної мови творів І. Тобілевича та здійснено аналіз авторських афоризмів. Афористичність мови драматурга розглянуто в контексті майстерності володіння драматургом мовою, яка, в свою чергу, є невід'ємною частиною в дослідженні індивідуальної поетики автора.

Визначальною особливістю драматургічної мови творів І. Тобілевича є наближеність до народної (зокрема за допомогою фразеологічних одиниць, прислів'їв, приказок). Сентенціям драматурга притаманні афористичність, влучність, здатність функціонувати поза контекстом, а отже, ставати «крилатими». Народнопоетичні елементи та пісні органічно вплітаються у тканину тексту, увиразнюють головну ідею або настрій окремо взятої сцени, створюють емоційний фон або відтіняють головну емоцію за допомогою контрасту. Усі

проаналізовані елементи допомагають краще та повніше оцінити драматургічну майстерність І. Тобілевича, дослідити поетику його творів.

У **висновках** викладено основні результати дослідження.

Літературознавчий дискурс дослідження творчості І. Тобілевича засвідчує посилену увагу науковців усіх часів до драматургічної майстерності автора. Прижиттєва критика драматургії І. Тобілевича базується переважно на театральних рецензіях на постановки за п'єсами автора, а також на епізодичних літературознавчих розвідках сучасних драматургові. Найціннішими є рецензії опубліковані в одеській пресі та відгуки петербурзького критика О. Суворіна.

Одеські театральні рецензенти звертають значну увагу на драматургічну майстерність І. Тобілевича, відзначаючи, що він довершено володіє мовою, має здатність до спостереження і відображення в драматургічних творах життєвих ситуацій та типів; наголошують на живих образах, вдало створених на національному ґрунті, звертають увагу на художність та сценічність драм.

У рецензіях О. Суворіна передано успіх української трупи М. Кропивницького на гастролях у Петербурзі, водночас звернено увагу й на п'єси І. Тобілевича. Хоча російський критик в основному наголошував на вторинності та повторюваності у творчості драматурга (що пояснюється великоруською зверхністю, з якою він ставився до всього українського), все ж визнає, що І. Тобілевич обдарований драматург, якому вдається перенести у художню площину риси тих чи тих життєвих типів.

У радянські часи драматургія І. Тобілевича розглядалася із позиції класового підходу, основну дослідницьку увагу було звернено на твори шкільної програми («Хазяїн», «Сто тисяч»). Пізніші студії позбавлені ідеологічної ангажованості. З'являється низка статей, нарисів та монографій, у яких об'єктом стає драматургічне мистецтво І. Тобілевича. Пострадянська та сучасна критика, яка послуговується здобутками своїх попередників, розглядає творчість І. Тобілевича у контексті української та європейської драми. Окремим напрямом є дослідження переходу від побутово-романтичного до реалістично-психологічного театру (до «нової драми») у творчості І. Тобілевича.

Поняття «драматургічності» зустрічається у багатьох дослідженнях та виступає у різних сполученнях (драматургічність поезії, драматургічність образу, драматургічність дії, драматургічність художнього мислення тощо), але досі не зроблено спроб охарактеризувати та визначити його змістову сутність. Простеживши функціонування цього поняття у науковому дискурсі, можемо стверджувати, що воно використовується щодо будь-яких недраматичних текстів, або до несловесних видів мистецтва, які мають риси, притаманні драматургії у побудові конфлікту, характеристиці персонажів, діалогів тощо. Драматургічність – це система виражальних засобів драматургії як виду мистецтва. Таким чином, дослідити драматургічність фактично означає зрозуміти драматургічну майстерність автора.

Значно збагачує та розширює уявлення про поетику І. Тобілевича дослідження його індивідуальної метапоетики – думок митця про мистецтво, про власну творчість. Вони представлені як у метапоетичних текстах (статтях, рецензіях, листах, драматичних творах), так і в метаметапоетичних (спогади сучасників, які передають висловлені автором думки про драматургічне мистецтво). Простежено у згаданих метапоетичних текстах авторські рефлексії стосовно власної творчості, творчості колег по перу і сцені, драматургічного та театрального мистецтва. Завдяки мемуарам С. Тобілевич, дружини драматурга, маємо змогу подивитися фактично із середини на творчу лабораторію митця, простежити процес написання творів, зародження та реалізацію задумів, ідей, тем. Здійснено рубрикацію метапоетики І. Тобілевича, яка має наступний вигляд: 1) статті самого автора («Наталка Полтавка», «Записка до з'їзду сценічних діячів», театральні рецензії); 2) епістолярна спадщина; 3) драматичні твори (у переважній більшості метапоетична інформація міститься в «Суєті» та «Житейському морі»); 4) метаметапоетичний текст (спогади М. Садовського, С. Тобілевич та інших про І. Тобілевича). Аналіз індивідуальної метапоетики дозволяє поглянути на природу творчості митця, на його художнє мислення, що само по собі дає важливий ключ для розкриття секретів драматургічної майстерності митця.

Системний аналіз спрямований на доведення функціонування системи літературного твору через дослідження взаємодії усіх елементів між собою та аналізу їх функціональності стосовно головної ідейно-художньої установки – системотворчого чинника літературного твору. На прикладі аналізу п'єс І. Тобілевича, здійсненого на методологічних принципах системного підходу, простежено, яким чином елементи художнього твору об'єднуються в систему.

Головними силами, які рухають дію драматургічного твору, є конфлікт та характер. Конфлікт у драмі може виникати лише тоді, коли існує гармонізація (оркестровка) характерів, тобто дійових осіб. Досліджено особливості характерів та конфліктів п'єс І. Тобілевича, визначено їх зв'язок з головною ідейно-художньою установкою, та їх взаємодію з іншими елементами в контексті системи драматургічного твору. Оптимально підібрані характери сприяють розвиткові сюжету, адже між героями виникають протиріччя та суперечки, які мають привести до якихось результатів, перемоги однієї зі сторін, або до відкритого фіналу, якщо мова йде про твори з елементами модерну.

Драматургія І. Тобілевича займає проміжну ланку між драматургією романтично-побутовою та реалістично-психологічною, в його пізній творчості яскраво простежуються риси модерної драми. Серед основних рис «нової драми», які присутні в п'єсах І. Тобілевича, є підтекст, глибоко психологічні характери, внутрішній конфлікт, відкритий фінал. Підтекст надає творові смислової глибини, генерує художню енергію, дозволяє більш детально розкрити психологічність характерів, приховані (або справжні) мотиви героїв.

У ранніх творах І. Тобілевича основні конфлікти виникають на ґрунті протиставлення полярних характерів. Серед провідних ознак пізньої драми І. Тобілевича – підтекст та інформаційна щільність тексту, відсутність або млявість зовнішнього конфлікту, при тому загостреність внутрішнього. Зовнішня колізія твору лише відтіняє внутрішню, допомагає їй розвиватися, а в зіткненні вступають не так характери персонажів, як ідеї та моральні принципи, носіями яких вони є.

Аналіз композиційної побудови п'єс І. Тобілевича засвідчує цілісність, системність, оптимальну організованість творів драматурга. Хронотопіка п'єс І. Тобілевича доволі струнка, цілісна та художньо змістовна. У більшості п'єс розгортання конфлікту відбувається за доволі короткий період часу – від кількох днів до кількох тижнів. В окремих п'єсах між діями проходить значно більше часу, а від того і сюжет постає розтягнутим, але не позбавленим динамічності (наприклад у п'єсі «Розумний і дурень» між третьою та четвертою дією минає рік).

Підвищена інформативність драматургічного тексту є провідною рисою «нової драми», яка, в свою чергу, слугує джерелом підтекстових смислів, які найкраще реалізується через діалоги, у яких герої приховують, або не висловлюють прямо свої справжні думки та мотиви. Підтекст у п'єсах І. Тобілевича реалізується й через паузи, зокрема у «Житейському морі» кілька разів у розмові між Іваном та Марусею зустрічається ремарка «мовчать».

Здійснена класифікація ремарок п'єс І. Тобілевича дає змогу детальніше аналізувати їх особливості, функції та місце в системі п'єси. Вона має наступний вигляд: 1) Ремарки позатекстові (ввідні, або експозиційні, інтер'єрні); 2) Ремарки внутрішньотекстові, тобто ті, які знаходяться на початку чи всередині репліки (поділяються на емоційні, адресні, дійові, просторові, описові); 3) Ремарка, яка лежить поза дією, тобто поза основним текстом драми – афіша, або дійові особи. У «дійових особах», за традицією, І. Тобілевич перераховує усіх головних, другорядних та епізодичних героїв, дає їм характеристику віку, родинних зв'язків, соціального статусу, описує зовнішність чи характер. Епізодичні герої часто не мають імен та названі за родом заняття або загальною характеристикою (офіціант, писар, народ, рибалки).

І. Тобілевич витворює власний цілісний художній світ, у якому відчутні перегуки між окремо взятими п'єсами, присутні наскрізні лейтмотиви творчості, постійно повторювані образи, серед яких образ вчителя, багатія (або людини, що прагне до збагачення), схожі колізії, які не просто дублюють ту саму тему, а розширюють та розвивають її в межах кількох творів.

Дослідження поезики драматургічних творів І. Тобілевича з позицій системного аналізу дозволило не лише проаналізувати цілісність творів автора та фактори, що організують усі елементи п'єси в одну злагоджену систему, але й детальніше дослідити кожен із елементів, його функцію та роль в літературному творі, взаємодію елементів і породжений ними синергетичний ефект.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

1. Поліщук К. Афористичність драматургічних текстів Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) / К. Поліщук // Наукові записки. Серія Літературознавство № 43 – Тернопіль : ТНПУ, 2015. – С. 119–128.
2. Поліщук К. До питання про системно-цілісну організацію драматичного твору / К. Поліщук // Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. Збірник наукових праць. Випуск 5. – Кривий Ріг, 2015. – С. 125–135.
3. Поліщук К. Драматургічне мистецтво Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) у метапоетичному дискурсі / К. Поліщук // Слово і час. – № 9. – 2015. – С. 102–106.
4. Поліщук К. Поетика заголовків п'єс Івана Тобілевича / К. Поліщук // Волинь філологічна: текст і контекст. – Випуск 19. – 2015. – С. 157–166.
5. Поліщук К. Поетика ремарки Івана Тобілевича [Електронний ресурс] / К. Поліщук // Синопис: текст, контекст, медіа. – № 1 (13), 2016. – Режим доступу : <http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/178/186>
6. Поліщук К. Прижиттєва критика драматургії Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) / К. Поліщук // Мандрівець. – Тернопіль, 2015. – № 4 (118). – С. 18–23.
7. Поліщук К. Системотвірні фактори цілісності драматургічної спадщини Івана Тобілевича / К. Поліщук // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство). – № 2 (16), жовтень 2015. – Миколаїв : МНУ ім. В. Сухомлинського, 2015. – С. 218–222.
8. Поліщук К. Суть та структура поняття «метапоетика» (На матеріалі метапоетики Івана Тобілевича (Карпенка-Карого)) / К. Поліщук // Spheres of Culture. Volume XI. – Lublin, 2015. – С. 101–107.

Додаткові публікації:

9. Поліщук К. До проблем драматургічної термінології (драматургічність, когерентність, надія) / К. Поліщук // Актуальні проблеми літературознавчої термінології: Науковий збірник. – Рівне : Видавець О. Зень, 2015. – С. 156–159.
10. Поліщук К. Драматургія Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) як культурно-мистецький феномен / К. Поліщук // Між Бугом і Дніпром. Науково-краєзнавчий вісник. Випуск IV. – Кіровоград : ЦУВ, 2015. – С. 82–94.
11. Поліщук К. Особливості хронотопу та композиції в драматургії Івана Тобілевича / К. Поліщук // Художні модули хронотопу в культурно-мистецькому дискурсі. Матеріали міжнародної наукової конференції (26–27 травня 2016 р.). – Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – С. 188–191.
12. Поліщук К. Поняття драматургічності / К. Поліщук // «Сучасна філологія: теорія і практика» (м. Київ, 20–21 березня 2015 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 91–95.

13. Поліщук К. Поняття «нової драми». Драматургія Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) як перехідне явище (літературознавчий дискурс) / К. Поліщук // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – С. 172–175.
14. Поліщук К. Трупа Марка Кропивницького в Петербурзі / К. Поліщук // Красзнавчий вісник Кіровоградщини. Випуск ІХ. Спеціальний випуск, присвячений 130-річчю «Театру Корифеїв». – Кіровоград : ЦУВ, 2013. – С. 113–120.
15. Поліщук К. Успіх театру – річ широка / К. Поліщук // Методичні діалоги. – 2015. – № 4. – С. 59–63.

АНОТАЦІЯ

Поліщук К. М. Поетика Івана Тобілевича (Карпенка-Карого): системний аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література. Бердянський державний педагогічний університет Міністерства освіти і науки України. – Бердянськ, 2016.

У дисертації досліджено майстерність драматургічних творів І. Тобілевича з позицій системного аналізу. Визначено системотворчі чинники окремих п'єс та встановлено системотворчу функцію головних ідейно-художніх установок. Розглянуто специфіку художнього мислення та творчу лабораторію драматурга, зокрема через його індивідуальну метапоетику.

Встановлено взаємозв'язок між конфліктом та характерами у драматургічних творах І. Тобілевича, досліджено їх зв'язок з головною ідейно-художньою установкою, та їх взаємодію з іншими елементами в контексті системи драматургічного твору. Значну увагу приділено дослідженню таких маловивчених, але визначальних складових драматургічної майстерності І. Тобілевича, як ремарки, мовні особливості творів (аспект афористичності), композиція (в контексті системного аналізу цілісності яв, сцен, дій), майстерність та функції монологів, діалогів, полілогів (в контексті системи окремого драматургічного твору), підтекстовий психологізм.

Ключові слова: системний аналіз, системно-цілісна організація, мистецтво драматургії, системотворчі чинники, цілісність, характер, конфлікт, метапоетика.

АННОТАЦІЯ

Полищук К. Н. Поэтика Ивана Тобилевича (Карпенка-Карого): системный анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. Бердянский державный педагогический университет Министерства образования и науки Украины. – Бердянск, 2016.

В диссертации исследовано мастерство драматургических произведений И. Тобилевича с позиций системного анализа. Определены системообразующие факторы отдельных пьес и установлено системообразующую функцию главных идейно-художественных установок. Рассмотрена специфика художественного мышления и творческой лаборатория драматурга, в частности через его индивидуальную метапоэтику.

Установлена взаимосвязь между конфликтом и характерами в драматургических произведениях И. Тобилевича. Исследовано их связь с главной идейно-художественной установкой, и их взаимодействие с другими элементами в контексте системы драматургического произведения. Оптимально подобранные характеры способствуют развитию сюжета, ведь между героями возникают противоречия, которые должны привести к каким-либо результатам, победы одной из сторон, или к открытому финалу, если речь идет о произведениях с элементами модерна. На примере анализа пьес И. Тобилевича, осуществленного на методологических принципах системного подхода, прослежено, каким образом элементы художественного произведения объединяются в систему.

В ранних произведениях И. Тобилевича основные конфликты возникают на почве противопоставления полярных характеров. Среди ведущих признаков поздней драмы И. Тобилевича – подтекст и информационная плотность текста, отсутствие или вялость внешнего конфликта, заостренность внутреннего. Внешняя коллизия произведения помогает развиваться внутренней, а в столкновения вступают не так характеры персонажей, как идеи и моральные принципы, носителями которых они являются.

На современном этапе исследования системно-целостной организации литературного произведения осуществляются с позиции синергетики – относительно новой науки, которая изучает создание и функционирование системных образований и синергетического эффекта. Он заключается в том, что при взаимодействии двух или более факторов эффективность значительно превосходит действие одного. Чтобы возник синергетический эффект между компонентами должна существовать гармония и согласованность. В свою очередь каждый из компонентов должен быть направленным на достижение определенного художественного результата.

Особое внимание уделено исследованию таких малоизученных, но определяющих составляющих драматургического мастерства И. Тобилевича, как ремарки, языковые особенности произведений (аспект афористичности), композиция (в контексте системного анализа целостности сцен и действий), мастерство и функции монологов, диалогов, полилогов (в контексте системы отдельного драматургического произведения), подтекстовый психологизм. Все это исследовано с точки зрения переходного характера драматургии И. Тобилевича, определены черты «новой драмы» в пьесах автора, прослежено творческую эволюцию драматурга. Анализ композиционного построения пьес И. Тобилевича

свидетельствует о целостности, системности, оптимальной организованности произведений драматурга. Хронотопика пьес И. Тобилевича довольно стройная и целостная. В большинстве пьес развертывание конфликта происходит за довольно короткий период времени – от нескольких дней до нескольких недель. В отдельных пьесах между действиями проходит значительно больше времени, а от того и сюжет растянутый, но не лишенный динамичности.

Исследование поэтики драматургических произведений И. Тобилевича с позиций системного анализа позволило не только проанализировать целостность произведений автора и факторы, которые организуют все элементы пьесы в одну слаженную систему, но и подробнее исследовать каждый из элементов, его функции и роль в литературном произведении, взаимодействие элементов и порожденный синергетический эффект.

Ключевые слова: системный анализ, системно-целостная организация, искусство драматургии, системообразующие факторы, целостность, характер, конфликт, метапоэтика.

SUMMARY

Polishchuk K. M. The poetics of Ivan Tobilevych (Karpenko-Karyi): system analysis. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree in philology, specialty 10.01.01 – The Ukrainian Literature – Berdyansk State Pedagogical University; Ministry of Education and Science of Ukraine. – Berdyansk, 2016.

The mastery of Ivan Tobilevych's dramatic works is explored in the dissertation from the perspective of system analysis. The factors of system organization of the certain plays are defined, system-forming function of the main ideological and artistic conceptions. Specific features of the dramatist's artistic reflecting and his «artistic workshop» are analyzed through the prism of his individual metapoetics.

In Ivan Tobilevych's earlier works the main conflicts are based on the opposition of characters. Some of the main features of the later Ivan Tobilevych's dramatics are implications, information density of text, absence or sluggishness of outer conflict and acuity of inner one. Much attention is given to such understudied, but important elements of Ivan Tobilevych's dramatic mastery as remarks, lingual characteristics of the characters (the aspect of aphoristic), composition, functions of monologues, dialogues and polilogues, implicative psychological logic.

Analysis of poetics of Ivan Tobilevych's drama from the perspective of system analysis gave the opportunity not only to analyze the unity of the author's dramatics and the factors that organize all the elements in the well-defined system, but also to analyze each element, it's role in a dramatic particularly.

Key words: system analysis, system-integrity organization, art of drama, factors of system organization, integrity, character, conflict, metapoetics.

Підписано до друку 15.08.2016 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman».
Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 158/1

Видавництво та друк Ткачук О.В.
71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Кірова, 52/49, 53
Тел. (097) 918-66-41, (066) 106-29-93; e-mail: Tizdat@gmail.com
<http://izdatelstvo.at.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3377 від 29.01.2009 р.